

VEKİLLİKTEN ÇATIŞMAYA, ÇATIŞMADAN ORTAKLIĞA: PKK-SURİYE İLİŞKİLERİNİN DEĞİŞEN KARAKTERİSTİĞİ

Buğra SARI*

Öz

PKK-Suriye ilişkileri 1980 yılında terör örgütü mensuplarının Suriye'de ağırlanmasıyla başlamıştır. 1980'den Ekim 1998'e kadar PKK-Suriye ilişkileri Suriye rejiminin izni ve denetimde sürmüştür. Bu dönemde terör örgütü rejimin Türkiye'ye karşı yürüttüğü vekâlet savaşı dâhilinde faaliyet göstermiştir. Bu doğrultuda Suriye sahası daha kuruluş yıllarından itibaren PKK'nın örgütsel yapılanma, eleman, lojistik ve finans temini ve operasyonel kabiliyeti açısından kilit bir role sahip olmuştur. Ekim 1998'de Türkiye'nin askerî müdahale tehdidinin ardından Suriye rejimi ülkesinde PKK'nın faaliyetlerini yasaklamış ve terör örgütüne karşı harekete geçmiştir. Takiben Suriye rejimi, ülkesinde PYD yapılanması adı altında faaliyetlerine devam eden PKK mensuplarına karşı tutuklamalar gerçekleştirmiştir. Bunun sonucunda terör örgütünün Suriye'deki liderleri Kuzey Irak'a kaçarak Kandil bölgesine sığınmışlardır. Böylece PKK-Suriye ilişkilerinde çatışma dönemi başlamıştır. Bu dönem 2011 Suriye iç savaşına kadar devam etmiştir. 2011 iç savaşıyla birlikte ise PKK-Suriye ilişkilerinde yeni bir aşamaya girilmiştir. Ülkede kontrolü kaybeden rejim PKK'yla bu kez ortaklık ilişkisi kurarak ülkenin kuzey bölgelerini terör örgütüne bırakmıştır. Böylece terör örgütü Suriye'de faaliyet gösteren kolu PYD marifetiyle önemli hâkimiyet alanlarına sahip olmuştur. Böyle bir ortamda PKK Suriye'de 1998 öncesi gibi rejimin çizdiği sınırlar içerisinde ve direktifleriyle hareket eden vekil aktör konumundan, rejimin ortağı konumuna gelmiştir. Buradan hareketle, eldeki çalışma PKK-Suriye rejimi arasındaki ilişkiyi vekillikten çatışmaya, çatışmadan ortaklığa bir süreç olarak tasvir ederek, ikili arasındaki ilişkilerin değişen karakteristiğini irdelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Suriye, PKK, PYD, Vekâlet Savaşı, Suriye İç Savaşı

FROM PROXY TO CONFLICT, CONFLICT TO PARTNERSHIP: THE CHANGING CHARACTERISTICS OF THE PKK-SYRIA RELATIONS

Abstract

Hosting of PKK militants in 1980 by the Syrian regime marked the beginning of the relationship between the terrorist organization and Syria. The relationship between the two had continued from 1980 to October 1998 under the supervision of the Syrian regime, who used the PKK as a proxy against Turkey. In return, the Syrian connection provided the PKK with a safe haven in which it was able to establish its organizational structure, recruit militants and obtain financial and logistical support. However, the PKK's safe haven within Syrian borders came to an end in October 1998 when Turkey militarily threatened the regime for its support for the terrorist organization. As a result, ceasing its support for the terrorist organization, the regime banned the PKK's activities within Syrian region and arrested its militants. Hence, the conflict era which had lasted until 2011 emerged within the PKK-Syria relationship when the civil war broke out in Syria. Due to the Syrian civil war in 2011, the PKK-Syria relationship has embarked on a new phase. Losing control on the country, the regime got engaged in partnership with the terrorist organization and left vast areas in the northern part of Syria to the PKK. The terrorist organization is currently controlling a considerable part of Syrian territory and population. In such an environment, the PKK repositioned itself as a partner of the Syrian regime rather than its proxy which was under the command the regime officials as it was before 1998. In this respect, with the aim of portraying it as a process from proxy to conflict and conflict to partnership, this study aims to examine the changing characteristics of the relationship between the PKK and the Syrian regime.

Keywords: Syria, the PKK, the PYD, Proxy War, Syrian Civil War

* Dr. Öğr. Üyesi, Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ABD, bugrasari1988@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-6428-1292>

GİRİŞ

Kürdistan İşçi Partisi (PKK, *Partiya Karkerên Kurdistanê*)¹, Abdullah Öcalan ve işbirlikçileri tarafından 1978 yılında kurulmuş olsa da örgütün fikrî temelleri 1960'ların ikinci yarısında organize olmaya başlayan radikal devrimci sosyalist hareketlere kadar uzanmaktadır (Özcan, 2006: 76-85). Terör örgütü, kuruluşuyla birlikte gerilla savaşı yöntemini belirleyerek kendisine Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgelerini içerisine alan bağımsız bir Kürt devleti kurma amacını edinmiştir. Kuruluşunun ardından Türk devletine yönelik ilk silahlı eylemine 1984 yılında girişen terör örgütü, sayısız terör eylemi gerçekleştirerek on binlerce insanın hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Terör örgütü bunun yanında başta hedefe aldığı Doğu ve Güneydoğu bölgeleri olmak üzere Türkiye Cumhuriyeti'nin kalkınmasını ve gelişmesini sekteye uğratmaya çalışmaktadır.

Belirlediği yöntem ve edindiği amaca yönelik yeterli lojistik, insan ve finans kaynağına sahip olmadığı için PKK kuruluş döneminde öncelikle kuyumcu dükkânlarını soymak ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi yasadışı faaliyetlere girişmiştir (Criss, 1995: 18-19). Bir müddet sonra örgüt liderleri 12 Eylül 1980 askerî darbesinden hemen önce Suriye'ye kaçarak terör faaliyetlerine orada devam etmişlerdir (Criss, 1995: 19). Suriye rejimi Türkiye'yle arasındaki Hatay meselesi ve su sorunu doğrultusunda PKK'yı Türkiye'ye karşı kullanışlı bir aktör olarak görmüş ve terör örgütüne destek sağlamıştır. Bunun karşılığında terör örgütü Suriye rejiminin vekilliğini² yaparak Türkiye'ye karşı saldırılarda bulunmuştur. Böylece Suriye sahası daha kuruluş yıllarından itibaren PKK'nın örgütsel yapılanma, eleman, lojistik ve finans temini ve operasyonel kabiliyeti açısından kilit bir role sahip olmuştur.

Suriye rejimi ve PKK arasındaki vekâlet ilişkisi 1998 yılına kadar devam etmiş ancak Türkiye'nin 1998 yılında Suriye rejimini savaşa tehdit etmesi sonucu

---

¹ PKK, birçok devlet ve uluslararası örgüt tarafından tanınan bir terör örgütüdür. PKK'yı terör örgütü olarak tanıyan ülkeler arasında Türkiye, ABD, Avustralya, Japonya, Kanada, Suriye, Irak, İran ve başka birçok ülke vardır. PKK ayrıca Avrupa Birliği başta olmak üzere birçok uluslararası örgüt tarafından da terör örgütü olarak kabul edilmektedir.

² Vekillik, vekâlet ilişkisi ve vekâlet savaşı kavramları çalışmada aynı anlamda vekâlet savaşı kavramına uygun biçimde kullanılmaktadır. Vekâlet savaşı terim anlamı itibarıyla konvansiyonel güçlerin ya da devletlerin birbirilerine doğrudan saldırmak yerine genellikle devlet dışı aktörler vasıtasıyla mücadele yürüttükleri bir savaş türüdür. Bu noktada devlet dışı aktörler etnik ve dini temelli motivasyonlarla harekete geçirilerek karşı tarafı yıpratmak ve tahrip etmek için kullanılmaktadır. Devletler kendi meşruiyet argümanlarını ortaya koyarak açıktan vekâlet savaşlarını yürütebildikleri gibi; açıktan savaşın nedenini kabul etmedikleri örtülü vekâlet savaşları da yürütebilmektedir (Loveman, 2002: 30).

Öcalan Suriye'den ayrılmak zorunda kalmıştır. Bu tarihten itibaren Türkiye ve Suriye arasında imzalanan “Adana Protokolü” paralelinde Suriye rejimi topraklarında PKK faaliyetlerini baskılamaya ve engellemeye girişmiştir. Bu PKK-rejim ilişkilerinde çatışma döneminin başlangıcı olmuştur. Çatışma döneminde strateji ve isim değişikliğine giden PKK, 2003 yılında bölgesel yapılanma ağının Suriye kolunu teşkil eden “Demokratik Birlik Partisi (PYD, *Partiya Yekîtiya Demokrat*)”ni kurmuştur. PKK böylece, Suriye rejimince kollandığı yıllarda edinmiş olduğu toplumsal tabanı PYD adı altında elinde tutma yoluna gitmiştir. Ancak bu dönemde Suriye rejimi, PYD yapılanması adı altında faaliyet gösteren PKK terör örgütü üyelerine karşı tutuklamalar gerçekleştirmiş ve bunun sonucunda terör örgütünün Suriye'deki liderleri Kuzey Irak'a kaçarak Kandil bölgesine sığınmışlardır.

2011 yılında Suriye'de meydana gelen iç savaş hadisesi ise PKK'ya Suriye'de yeniden yükselmesi açısından önemli fırsatlar sunmuştur. Zira rejim iç savaş ortamında PKK'yla gizli bir ittifak ilişkisi içine girerek ülkenin kuzeyini deyim yerindeyse terör örgütüne bırakmıştır. Böylece PKK Suriye'de faaliyet gösteren kolu PYD marifetiyle önemli hâkimiyet alanlarına sahip olmuştur. Böyle bir ortamda PKK'nın Suriye'de 1998 öncesi gibi rejimin çizdiği sınırlar içerisinde ve direktifleriyle hareket eden vekil aktör konumundan rejimin ortağı konumuna geldiğini iddia etmek mümkün hale gelmektedir.

Buradan hareketle, eldeki çalışma başlangıcından itibaren PKK-Suriye ilişkilerinin anatomisini irdelemektedir. Çalışmanın ilk bölümünde 1980-1998 yılları arasındaki dönem vekâlet ilişkisi dönemi olarak ele alınmaktadır. Bu bölümde Suriye devletinin Türkiye'ye karşı yürüttüğü vekâlet savaşı içerisinde PKK'yı nasıl ve ne amaçla kullandığı ortaya konmaktadır. Ardından, 1998-2011 yılları terör örgütünün Suriye rejimi tarafından baskılandığı dönem olduğundan çatışma dönemi olarak analiz edilmektedir. Nitekim bu dönemde PKK'nın faaliyetleri Suriye'de yasaklanmış ve terör örgütü, PYD adında siyasi parti görünümlü yeni bir terör yapısıyla faaliyetlerini sürdürme yoluna gitmiştir. Son bölüm ise 2011 yılından itibaren Suriye iç savaşındaki PKK-Suriye ilişkisini merkeze alarak bu dönemi ilişkilerde ortaklık evresi olarak mütalaa edilmektedir. Bu doğrultuda bölüm, rejim ve PKK'nın Suriye iç savaşındaki stratejileri ve bu stratejiler içerisinde aralarındaki ilişkileri irdelemektedir. Bu yönüyle çalışma betimsel bir karakter taşımakta olup PKK-Suriye rejimi arasındaki ilişkiyi vekillikten çatışmaya, çatışmadan ortaklığa bir süreç olarak tasvir etmektedir. Çalışmada ortaya konan argümanlar mümkün mertebeye PKK terör örgütünün yayın

organlarından sağlanan bilgilerden yola çıkılarak oluşturulmuştur. Bunun dışında, terör örgütünün yayın organlarından edinilebilecek bilgilerin güvenilirliği ve niceliksel sınırlılığı göz önünde bulundurularak Suriye sahasında faaliyet gösteren bağımsız gözlem evi kuruluşları ve Suriye'yle ilgili çalışmalar yapan araştırma merkezlerinin raporlarından yararlanılmıştır.

1. 1980-1998 DÖNEMİ PKK-SURİYE VEKÂLET İLİŞKİSİ

PKK ve Suriye rejimi arasındaki vekâlet ilişkisi Öcalan ve işbirlikçilerinin Türkiye'de gerçekleşen 1980 askerî darbesinden kısa bir süre öncesinde Suriye'ye geçiş yapımlarıyla başlamıştır. Zaman içerisinde ikili arasındaki ilişki karşılıklı fayda temelinde gelişerek güçlenmiştir. Nitekim Suriye rejimi PKK'dan Türkiye'yle yaşadığı uzun süredir süregelen stratejik sorunlar kapsamında ve Suriye'deki Kürt kökenli nüfusun dikkatini ve enerjisini Türkiye'ye karşı yönlendirme noktasında yararlanmayı amaçlamıştır. PKK da Suriye rejiminden kendisine özgür hareket alanı sağlaması hususunda ve Suriye'deki Kürt kökenli gençlerin PKK'ya kanalize edilmesi noktasında faydalanmıştır.

Esasen Suriye rejiminin Türkiye'de faaliyet gösteren yasa dışı radikal sol örgütleri Türkiye'ye karşı kullanma tecrübesi PKK'yla ilişkisinden daha öncesine uzanmaktadır. Özellikle 1970'li yılların ikinci yarısında Fırat nehri üzerinde birbirlerine yakın zamanlarda Suriye'nin Tabka Barajı ve Türkiye'nin Keban Barajı'nı inşası iki ülke arasında su sorunlarının başlamasını beraberinde getirmiştir. Su sorununun temelinde Türkiye'nin yukarı kıyıdaş, Suriye'nin ise aşağı kıyıdaş ülke olması yatmaktadır. Zira Suriye, Türkiye'nin yukarı kıyıdaş ülke olmasından dolayı barajlar vasıtasıyla kendisine akan suyun üzerinde kontrol kabiliyeti elde edeceğini düşünerek konuyu ulusal güvenlik riski olarak görmüştür (Olson, 1997: 169; Hinnebusch, 2002: 160; Montgomery, 2007: 186). Suriye rejimi bu riske karşı Türkiye'de faaliyet gösteren yasa dışı radikal sol örgüt militanlarını ülkesine davet edip bunların Şam'da karargâhlar açmalarına izin vermiştir (Olson, 1997: 169; Montgomery, 2007: 186-187). Bu örgütler arasında "Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu (Dev-Genç)", "Devrimci Sol (Dev-Sol)", "Türk Halk Kurtuluş Ordusu (THKO)" ve daha küçük başka devrimci sol gruplar mevcuttur (Bullock and Darwish, 1993: 60; Tejel, 2009: 75-76). Yasa dışı faaliyet gösteren bu örgütlerin militanları Suriye'de gerilla savaşı eğitimi almalarının ardından Türkiye'ye dönmüş ve 1970'lerin ikinci yarısında şehirleri adeta savaş alanlarına dönüştüren eylemler gerçekleştirmişlerdir (Bullock and Darwish, 1993: 60; Tejel, 2009: 76).

Suriye rejiminin Türkiye'ye karşı yasa dışı örgütleri kullanma stratejisi PKK ile deyim yerindeyse doruğa ulaşmıştır. Rejim PKK'ya diğer yasa dışı örgütlere sağladığı gibi sadece barınma ve eğitim alma imkânı sağlamamış, bunun çok daha ötesinde Suriye'deki Kürt kökenli nüfus üzerinde etki alanı oluşturmasının önünü açarak terör örgütünün toplumsal taban edinmesine ve dolayısıyla çok daha güçlenmesine neden olmuştur. Nitekim Suriye'ye geçişlerinin hemen ardından PKK'lı teröristlerin Suriye'nin kontrolü altında bulunan Lübnan'ın Bekaa Vadisi'ndeki kamplara yerleşmelerine izin verilmiştir. PKK'lı teröristler burada ilk etapta Suriye rejimince desteklenen "Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ)" bünyesinde ünlü Filistin liderlerinden Nayif Havatme'nin genel sekreterliğini yaptığı "Filistin'in Kurtuluşu için Demokratik Cephe (FKDC)" tarafından eğitilmiştir (Van Bruinessen, 1988: 44; Vanly, 1992: 132; Marcus, 2007: 55; Orton, 2017: 14). PKK'lı teröristler daha sonra Yaser Arafat'ın "El-Fetih'i, George Habaş'ın "Filistin Halk Kurtuluş Cephesi (FHKC)", Samir Ghavşah'ın "Filistin Halk Mücadele Cephesi (FHMC)" ve Lübnan Komünist Partisi gibi diğer FKÖ gruplarının kontrolü altındaki kamplara da yerleşerek gerilla savaşı eğitimi almışlardır (Marcus, 2007: 57). PKK'lı teröristler bu kamplarda aldıkları eğitim karşılığında tahkimat inşalarında kullanılmış ve İsrail saldırıları hâsıl olduğunda cephe hattına gönderilmişlerdir (Marcus, 2007: 56; Tejel, 2009: 76).

Zaman içerisinde PKK ile rejim arasındaki ilişkiler derinleşerek güçlenmiştir. Suriye rejimi terör örgütleriyle olan iletişimini istihbarat elemanları ve yerli bağlantılar vasıtasıyla yürütürken, PKK ile olan ilişkileri bizzat Suriye devlet başkanı Hafız Esad'ın küçük kardeşi Cemil Esad idare etmiştir (Marcus, 2007: 99; Orton, 2017: 13). Güçlenen ilişkilerinin karşılığında rejim tarafından 1982 yılında PKK'ya Bekaa Vadisi'nde bulunan Helve eğitim kampı verilmiştir (Pipes, 1994; Marcus, 2007: 99; Orton, 2017: 14). Hatta PKK-rejim ilişkisinin eriştiği seviyeyi göstermesi açısından bu kamp bizzat Cemil Esad tarafından ziyaret dahi edilmiştir (Marcus, 2007: 99).

PKK, Helve eğitim kampını devraldıktan sonra kampa Mahsum Korkmaz Akademisi adını vermiştir. Bu sözde akademi 1992 yılına kadar PKK'lı teröristlere silahlı ve ideolojik eğitim verilen en büyük kamp olmuştur. PKK, bu ve diğer kamplarda 1994 yılına kadar yaklaşık 15,000 teröriste silahlı ve ideolojik eğitim vermiştir (Özcan, 2000: 248). PKK'nın bu denli kapasiteye ulaşan kamplarındaki lojistik ihtiyaçların bizzat Suriye rejimi tarafından sağlanan finans ve silah desteğiyle karşılandığı bilinmektedir. Doğrudan desteğinin yanında birçok yazar

Suriye rejiminin PKK'nın uyuşturucu ve silah kaçakçılığı faaliyetlerine göz yumarak terör örgütünün lojistik ihtiyaçlarının giderilmesine dolaylı katkıda da bulunduğunu söylemektedir (Tejel, 2009: 76; Philips, 2015: 74).

Daha da önemlisi, Suriye rejimi PKK'nın Şam başta olmak üzere Kamışlı, Rasulayn, Darbasiya, Ayn el Arap (Kobani), Afrin, Halep ve Haseke bölgelerinde ofisler açmasına izin vererek Suriye'deki Kürt kökenli nüfusla etkileşime girmesini sağlamıştır. Kürt kökenli nüfusla etkileşim imkânı PKK'nın gücünü artırmasındaki temel faktörlerden birisi olmuştur. Zira o zamana kadar Suriye'de bulunan Kürt partilerin siyasi ya da sosyal tüm aktiviteleri rejim tarafından yasaklanarak engellenirken, PKK'nın Kürt kökenli nüfusun yoğun olarak yaşadığı kuzey bölgelerinde serbestçe faaliyetler yürütmesine izin verilmiştir (Vanly, 1992: 133). Örneğin, 1980'li yıllarda Suriye'de herhangi bir Kürt partisinin Nevruz kutlaması düzenlemesi mümkün değilken, PKK rejimin bilgisi dâhilinde Afrin, Ayn el Arap ve Haseke gibi bölgelerde Nevruz kutlamaları düzenleyebilmiş ve bu kutlamalarda rejim tarafından yasaklanan Kürt ulusal kimliğine dair sembolleri serbestçe kullanabilmiştir. (McDowall, 2007: 480; Montgomery, 2007: 191). Bu kapsamda on yıllar boyunca Suriye'de demokratikleşme ve Kürt ulusal bilincine yönelik siyaset yapan Kürt partiler süreç içerisinde hiçbir kazanım elde edememiştir. Ancak PKK'nın önünün rejim tarafından açılmasıyla bahsi geçen bölgelerde Kürt kökenli nüfus serbest biçimde Kürt ulusal bilincine ve kültürüne yönelik sembolleri kullanabilmiş ve Kürt kimliği ve siyasetiyle ilgili faaliyetlerde bulunabilmiştir. Bu durum Kürt kökenli nüfus içerisinde elde ettikleri kazanımların PKK vasıtasıyla elde edildiğini düşüncesini öne çıkarmıştır. Bu toplum içerisinde PKK'nın sözde davasına ve yöntemlerine sempati duyulmasını beraberinde getirmiştir (Vanly, 1992: 133; McDowall, 1998: 65; Montgomery, 2007: 191; Allsopp, 2014: 93, 103, 129-131, 137).

Buna ek olarak PKK'ya katılımı özendirmek amacıyla rejim, PKK'ya katılmaları hâlinde Kürt kökenli gençleri askerlik görevinden muaf tutmuştur (McDowall, 2007: 479; Montgomery, 2007: 192). Bu durum Suriye'de on yıllarca Suriye rejiminin baskısı altında yaşayan ve kendilerine neredeyse hiçbir hak tanınmayan Kürt nüfus arasında farkındalık yaratmış ve özellikle Suriye'de Kürt kökenli gençler arasında PKK'ya katılımı artırmıştır (McDowall, 2007: 479). Böylece Suriye rejiminin izni ve bilgisi dâhilinde Suriyeli Kürt kökenli gençler arasında PKK terör örgütüne yoğun bir şekilde katılım gerçekleşmiştir. Sonuç olarak 1990'lı yıllara geldiğinde PKK saflarındaki Suriye kökenli Kürtlerin oranı

%20'ye ulaşmıştır (Philips, 2015: 74). Bunun yanında McDowall (1998: 65; 2007: 479)'a göre 7000, Montgomery (2007: 192)'e göre 7000 ile 10.000 arasında Suriyeli Kürt Türkiye'ye karşı girişilen silahlı çatışmalarda hayatını kaybetmiş ya da kaybolmuştur.

Suriye rejiminin, ülkesindeki Kürt partilerin faaliyetlerini engellerken PKK'nın önünü açmasının nedeni sadece PKK'yı Türkiye'ye karşı kullanma politikasından ileri gelmemektedir. Bu başlı başına Suriye rejimi açısından yeterli bir neden olabileceği de rejim PKK'yı aynı zamanda Suriye'nin Kürt kökenli nüfusun dikkatini ülke içi meselelerden saptırmak içinde kullanmıştır. Bu hususta rejim PKK vasıtasıyla Kürt kökenli nüfus içerisinde rejime karşı birikmiş olan endişe ve öfkeyi Türkiye'ye yönlendirmeyi amaçlamıştır (Montgomery, 2007: 192). Zira Suriye'de on yıllardır Kürt partilerinin her türlü faaliyetleri yasaklanmış, Kürt kökenli nüfusun siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik talepleri görmezden gelinmiştir. Daha da ötesinde, Kürt kökenli nüfusun varlığı resmen yok sayılmıştır. Bunun en çarpıcı göstergesi 1962 yılında Suriye devletinin Arap karakterini koruma adına Kürt kökenli nüfusun vatandaşlık haklarını kontrol etmek amacıyla yapılan nüfus sayımıdır. Sayım sonucunda yaklaşık 120.000 Suriyeli Kürdün vatandaşlık hakları 1945'ten öncesinde Suriye'de yaşadıklarını kanıtlayamadıkları gerekçesiyle iptal edilmiştir (Vanly, 1992: 126; McDowall, 2007: 476; Tejel, 2009: 50-51; Gunter, 2014: 2, 19; Zisser, 2014: 200-201; Philips, 2015: 71). Bu kişilere “yabancı (ecnebi, *ajanib*)” statü verilerek bunlar birçok haktan mahrum bırakılmıştır.

Ecnebi statüsüne geçirilen Kürt kökenli nüfusun pasaport çıkarma, eğitim alma, sağlık hizmetlerinden yararlanma, birçok sektörde iş sahibi olma, mülk edinme, işyeri açma, otomobil veya başka bir araç sahibi olma gibi hakları rejim tarafından ellerinden alınmıştır. Hatta ecnebi statüsünde olan bir erkeğin Suriye vatandaşı bir kadınla evlenmesi dahi yasaklanmıştır. Böyle ya da ecnebi statüsündekiler arasındaki evlilik sonucu doğan çocuklar ise yasa dışı sayılmakta ve bu çocukların statüleri ecnebiden daha düşük bir statü olan “kayıtlı olmayan/resmen var olmayan (maktumiin)” statüsünde sayılmıştır (Vanly, 1992: 126; McDowall, 2007: 476; Tejel, 2009: 51; Gunter, 2014: 2, 20; Zisser, 2014: 201; Philips, 2015: 72). Maktumiin statüsü tıpkı ecnebi statüsü gibi Kürt kökenli nüfusa yönelik 1962 nüfus sayımının ardından ortaya çıkmış bir statüdür. Bu statü nüfus sayımına katılmamış olan Kürt kökenli Suriyelilere verilmiştir. Bu statüye göre 1962 nüfus sayımına katılmamış olanlar daha önce Suriye vatandaşı olsalar

dahi artık yok hükmündedir. Nüfus sayımı sonucunda bu statüye geçirilen Kürt kökenli Suriyelilerin sayısının ise 50.000 ile 80.000 arasında olduğu belirtilmektedir (McDowall, 2007: 476; Gunter, 2014: 2; Zisser, 2014: 201).

1962 nüfus sayımıyla ecebi ve maktumiin statüsüne geçirilen Kürt kökenli nüfusun Suriye'deki toplam Kürt kökenli nüfusun yaklaşık %40'ını oluşturduğu düşünülmektedir. Buna göre günümüzde bu statülere sahip Kürt kökenli nüfus sayısının 700.000 civarında olduğu hesaplanmaktadır (Zisser, 2014: 201). Bu durum, Suriye rejiminin Kürt kökenli nüfusa karşı uyguladığı baskı ve inkâr politikası ortaya koymaktadır.

Vatandaşlık hakları, hatta resmen var olduklarına dair herhangi bir statüleri dahi olmayan Kürt kökenli nüfusun, ister istemez Suriye rejimine yönelik birikmiş bir siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik öfkesinin olduğunu varsaymak yanlış olmayacaktır. Bahsedildiği üzere rejim bu öfkeyi Kürt kökenli nüfusu PKK'yla iletişime geçirerek Türkiye'ye yönlendirmeyi amaçlamıştır. PKK ve Suriye rejimi arasındaki bu amaca yönelik gizli işbirliğine dair en büyük emare Öcalan'ın 1996 yılında verdiği demeç ile vücut bulmaktadır. Öcalan, Suriye'nin esasında kendisine ait Kürt kökenli nüfusunun olmadığını, hâli hazırda Suriye'de bulunan Kürt kökenli nüfusun baskılar sonucu Türkiye'den Suriye'ye gelmiş olan mülteciler olduğunu söylemiştir. Öcalan ayrıca esasen Türkiye'den gelmeleri nedeniyle Suriye'deki Kürt kökenli nüfusun PKK saflarına katılarak Türkiye'ye karşı mücadele etmeleri gerektiğini ve bu yolda Kürtlerin sahibi olduğu yerlere dönebilmelerinin tek yolunun PKK olduğunu belirtmiştir (McDowall, 2007: 479-480; Tejel, 2009: 78). PKK'nın bu yönde işbirliği karşılığında Suriye rejimi ise ülkenin kuzey bölgelerinde ve özellikle Afrin, Ayn el Arap ve Haseke'de elinde tuttuğu egemenliğin bir kısmını PKK'yla paylaşarak terör örgütünün bu bölgelerde hâkimiyet kurmasına göz yummuştur (Tejel, 2009: 77-78). Zira PKK güçlendikçe Türkiye'ye karşı daha etkili bir şekilde terör faaliyetleri yürütebilecektir.

Bu doğrultuda, Suriye'de Kürt kökenli nüfus arasında PKK'nın emelleri paralelinde mücadelenin Suriye rejiminden ziyade Türkiye'ye karşı yapılması düşüncesi hâkim hale gelmiştir. Düşüncenin özünde Türkiye'de kurulması arzu edilen bağımsız bir Kürt devletinin ardından Suriye'de demokratik hakların daha kolay elde edilebileceği inancının yatmakta olduğunu kestirmek mümkündür. Bu hususta Suriye'de sosyal harekete ve ekonomik gelire aç Kürt kökenli gençler Türkiye'ye karşı mücadele etmek amacıyla PKK saflarına katılmıştır. Silahlı mücadeleye katılımın yanı sıra Kürt kökenli nüfusun yoğun yaşadığı bölgelerde

halk, gerek parasının gerek hasadının bir kısmını vermek veyahut PKK'nın siyasal, sosyal ve ekonomik faaliyetlerine katılmak suretiyle terör örgütüne destek sağlamıştır (Montgomery, 2007: 191; Allsopp, 2014: 103, 129). Buradan hareketle, Suriye rejiminin Suriye'deki Kürt kökenli nüfusun dikkatini ve enerjisini Türkiye'ye karşı yönlendirme hususunda önemli ölçüde başarılı olduğunu söylemek mümkündür.

Bahsi geçen bu hususlar birlikte ele alındığında, 1980-1998 döneminde PKK ve Suriye rejimi arasındaki ilişkinin iki taraf açısından karşılıklı yararlar sağlayan bir karaktere sahip olduğu tespitini yapmak yanlış olmayacaktır. PKK, Türkiye'ye karşı terör faaliyetlerinin hazırlık aşamaları için güvenli bölgeler ve bunun yanında finans, silah ve insan kaynağı desteği sağlarken; rejim ise Türkiye'yle yaşadığı sorunlar bağlamında kullanabileceği kullanışlı bir maşa elde etmesinin yanında Suriye'deki Kürt kökenli gençlerin öfke ve enerjisini Türkiye'ye karşı yönlendirebilmiştir. Ancak, her iki tarafa karşılıklı yarar sağlasa da PKK ve Suriye rejimi arasındaki bu ilişki doğası itibarıyla rejimin kontrolünde hiyerarşik bir ilişki olmuştur. Zira PKK, temel olarak rejimin izniyle ve çizdiği sınırlar içerisinde Suriye'de alan bulabilmiştir. PKK rejimin Kürt kökenli nüfusa karşı iç meşruiyetini güçlendirmek amacıyla varlığını sürdürebilmekte, bir nevi bu konuda rejimin talimatlarını yerine getirmektedir. Bu bakımdan PKK militanları Suriye'ye girdikten itibaren rejim kontrolünde ve gözetimindedir. Örneğin o dönemde Kamışlı'da lise öğrencisi olan Kamuran Haco, Türkiye'den Suriye'ye gelen PKK'lı teröristlerin gizlenmeye çalışmaları dahi Suriye istihbaratı tarafından bilindiklerini, izlendiklerini ve hatta ziyaret edildiklerini söylemektedir (Marcus, 2007: 58). Ayrıca, yapılan bir röportajda PKK'nın Suriye'deki faaliyetlerinin limitleri üzerine sorulan bir soruyu PKK'lı terörist Selahattin Çelik, "Suriye'ye karşı herhangi bir eylem yapmayacağımız her zaman açıktı; bu konuda hepimiz aksi bir harekette bulunamayacağımızı bilirdik" şeklinde yanıtlamıştır (Marcus, 2007: 58). İlâveten, PKK ve Suriye rejimi arasındaki ilişkinin karakteristiğini bizzat Öcalan'ın kendisi de işaret etmiştir. Öcalan kendisi ile röportaj yapan gazeteci Mehmet Ali Birand'ın "Suriye isteseydi sizi durdurabilir miydi?" soruna, "Kesinlikle, özel bir emirle rejim faaliyetlerimizi durdurabilirdi" yanıtını vermiştir (Birand, 1992: 177).

Sonuç olarak, PKK ve Suriye rejimi arasında karşılıklı yarar ekseninde bir ilişki kurulmuş olsa da 1980-1998 döneminde bu ilişki Suriye rejimin izni ve denetiminde yürütülmüştür. Bu durum PKK'yı Suriye rejiminin vekili olarak

Türkiye'ye karşı kullandığı bir aktör olarak ortaya çıkarmaktadır. Başka bir deyişle, 1980-1998 yılları arasında Suriye rejimi PKK vasıtasıyla Türkiye'ye karşı vekâlet savaşı yürütmüştür. Zaten bu durum 1998 yılında dönemin Türkiye Genelkurmay Başkanı Org. Hüseyin Kıvrıkoğlu tarafından "Suriye Türkiye'ye karşı yıllardır ilan edilmemiş bir savaş sürdürüyor" şeklinde dile getirilmiştir (Hürriyet, 1998). Bu kapsamda PKK, rejiminin müsaade ettiği alan ve ortaya koyduğu amaçlar paralelinde Suriye'de faaliyet göstermiştir. Aksi takdirde, terör örgütünün Suriye toprağında bulunma şansı olmadığı söylenebilir. Nitekim Suriye rejimi bu dönemde ülkesinde tam manasıyla egemen pozisyonda ve otoriteyi sağlama noktasında muktedir durumdadır. Bu Türkiye'nin 1998 yılının Ekim ayında kararlı duruşunu göstererek Suriye'yi savaşa tehdit etmesi üzerine rejimin Türkiye'yle işbirliği yolunu seçerek PKK'yla olan ilişkisini kesmesi ve PKK faaliyetlerini yasaklayabilmesiyle ortaya konmuş bir durumdur. Diğer taraftan, 1998 Adana Protokolü'yle somutlaşan bu durum PKK'nın Suriye serüveni içerisinde düşüş hikâyesini başlatmıştır. Sonuç olarak Suriye'deki PKK kadroları tutuklamalarla karşılaşarak Irak'ın kuzeyinde bulunan Kandil Dağları'na kaçmıştır. Böylece PKK-Suriye ilişkilerinde çatışma dönemi başlamıştır.

2. 1998-2011 DÖNEMİ PKK-SURİYE İLİŞKİLERİNDE ÇATIŞMA

1998 Adana Protokolü gereği Suriye rejimi Türkiye'ye karşı faaliyet gösteren terör örgütlerinin topraklarında barınmasına karşı önlemler alacağını taahhüt etmiş ve Protokol imzalanmadan önce iyi niyet göstergesi olarak Öcalan'ı Suriye'den göndermiştir. Öcalan, Suriye'den ayrılmasının ardından önce Rusya, daha sonra İtalya ve en sonunda Yunanistan'ın Kenya büyükelçiliğine sığınmış ve burada 15 Şubat 1999 tarihinde Türk güvenlik birimlerinin yaptığı operasyon sonucu yakalanarak Türkiye'ye getirilmiştir.

Öcalan'ın yakalanmasının ardından Suriye rejiminin Adana Protokolü gereği attığı adımlar terör örgütünün bu ülkedeki varlığını bir hayli zayıflatmıştır. Protokol gereği Suriye makamları topraklarındaki PKK büroları ve kamplarını kapatmış, terör örgütünün Suriye'deki mal varlığına el koymuştur (White, 2000: 180-182). Bununla birlikte, rejim tarafından yakalanan PKK'lı teröristler Türkiye'ye iade edilmiş ve PKK'yla ilişkili kişiler 1 yıldan 10 yıla kadar hapis cezalarına çarptırılmıştır. Tejel (2009: 156)'in aktardığına göre 2007 yılı itibarıyla Suriye hapishanelerinde 170 PKK mensubu bulunmaktadır. Rejim tarafından

yakalanamayan terör mensupları ise Irak'ın kuzeyinde Kandil dağlarında bulunan PKK kamplarına kaçmıştır (Gunter, 2014: 41).

Sonuç olarak PKK, 1998 öncesinde serbestçe faaliyet gösterdiği topraklarda 1998 sonrasında rejim baskısı altında var olmaya mücadelesi vermiştir. Bu mücadele içerisinde PKK mensupları hem rejimin baskısından kurtulmak hem de 1998 öncesi faaliyetleri marifetiyle PKK'ya sempati duyan sosyal tabanı yeniden tesis edebilmek amacıyla yeni bir parti formatında örgütlenme yoluna gitmiştir. Bu taktiksel değişiklik PKK'nın 4-10 Nisan 2002 tarihlerinde yapılan 8. Kongresi'nde kararlaştırılmıştır.³ Alınan karar şöyledir:

Küçük Güney parçasına ve Suriye'ye yönelik siyasal örgütlenmemizin durumudur. Uzun süredir Önderlik çalışmaları temelinde Küçük Güney'de çok güçlü bir siyasal kitle gücümüzün ve ilişkilerimizin geliştiği bilinen bir gerçektir. Ancak bütün bunlar silahlı mücadeleye destek veren bir örgütlenme ve çalışma tarzı düzeyinde kalmıştır... Daha çok eski tarzı esas alan ve bu konuda kısmi değişiklikler yapabilen, köklü bir dönüşümü gerçekleştiremeyen, bu anlamda ağır bir tutuculuğu yaşayan bir konum kendini göstermiştir.

Parti Önderliğimizin Demokratik Uygarlık Manifestosu'nun bu alana yönelik somut belirlemeleri temelinde, bu durumun aşılması yönünde yeni bir tartışma ve kendini yeniden düzenleme faaliyeti gelişmiştir. Bu alan çalışmalarını İran'dakine benzer bir yaklaşımla ele almak⁴, fakat alanın somut özgünlüğünü de görmek ve gözetmek gereklidir. Suriye genelinde demokratikleşmeyi esas alan, Kürt halkının kimlik ve kültürel gelişim sorunlarını böyle bir demokratikleşme içerisinde çözmeyi programlayan bir demokratik birlik örgütlenmesi en doğru bir örgütlenme olabilir.⁵ Yasal mevzuat elverirse, böyle bir hareket kendini parti olarak da adlandırabilir.

---

³ PKK'nın 8. Kongresi aynı zamanda Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi/KADEK'in ilki olarak da bilinmektedir.

⁴ "İran'dakine benzer bir yaklaşımla ele almak"tan kasıt günümüzde PKK'nın İran kolu olarak faaliyet gösteren Kürdistan Özgür Yaşam Partisi (PJAK)'ın kuruluşuna dair karardır. Bu karar yine Suriye'deki parti kurma kararı alınan PKK'nın 8. Kongresi'nde alınmıştır (karar için bk. Serxwebûn, Mayıs 2002: 8).

⁵ "Suriye genelinde demokratikleşmeyi esas alan, Kürt halkının kimlik ve kültürel gelişim sorunlarını böyle bir demokratikleşme içerisinde çözmeye" amacı PKK'nın taktiksel değişikliğinin en önemli göstergelerinden birisidir. Nitekim Öcalan'ın yakalanmasının ardından PKK, 6. Kongresi'nde Türkiye'ye karşı tek taraflı ateşkes ilan ederek, militanları Türkiye dışına çıkarmıştır. Bunu örgütün amaçlarında değişiklik ilanı izlemiştir. Buna göre PKK, bağımsız bir Kürt devleti talebini geri

...

Kongremiz hareketimizin yeni dönemde bu alana yönelik siyasal örgütlenmesini de bu temelde ele almalı, gerekli görevlendirmeleri yapmalı, bir Suriye Demokratik Birlik Hareketi'ni veya partisini ortaya çıkartarak, onu önümüzdeki dönemde hareketimizin örgütsel yapısı olarak görüp gerekli desteği vermelidir (Serxwebûn, Mayıs 2002: 8-9).

Alınan bu karar paralelinde 2003 yılında PYD kurulmuştur.⁶ Dikkat çeken bir ayrıntı olarak, partinin ismi dahi kongrede alınan kararda geçen isimle Demokratik Birlik Partisi olarak birebir aynı konulmuştur.

PYD her ne kadar kendisini Suriye'de Kürt kökenli nüfusun siyasi haklarını ilerletmek, korumak ve kollamak gayesiyle kurulmuş Suriye merkezli bir parti olarak lanse etse de parti esasen PKK'nın ideolojik ve organizasyonel yapısı içinde terör örgütünün Suriye'deki kolu olarak kurulmuştur (Tejel, 2009: 79; Allsopp, 2014: 40, 242). Nitekim PYD kuruluşuyla birlikte, 8. Kongresinde alınan kararlar doğrultusunda PKK'nın Türkiye, Suriye, İran ve Irak'ı içine alan bölgesel terör ağı içerisinde yerini almıştır. Bu kapsamda PYD önce 2005 yılında "Kürdistan Halklar Konfederasyonu (KKK)" daha sonra 2007 yılından itibaren "Kürdistan Topluluklar Birliği (KCK)" yapılanmalarının Suriye kolu olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. PYD parti tüzüğünde bu ilişki açıkça vurgulanmaktadır. Buna göre PYD, KCK yapılanmasının lideri Abdullah Öcalan'ı kendi lideri ve KCK yapılanmasının meclisi olan "Kürdistan Halk Kongresi (Kongra-Gel)"i "Kürdistan halkı için en yüksek yasama organı" olarak tanımlamaktadır (PYD Tüzüğü, 2. Madde).

çekerek, amacının artık Kürt kökenli nüfusun demokratik haklarının genişletilmesi olduğunu duyurmuştur. Bu değişiklik paralelinde PKK kongrelerinde, söylem olarak bağımsız Kürt devleti amacını kullanmak yerine Kürt kökenli nüfus barındıran devletlerin demokrasi seviyesini yükselterek, Kürt kökenli nüfusun yaşam standartlarının yükseltilmesi, sosyal, kültürel ve siyasi öz farkındalıklarının artırılması gibi söylemleri benimsemiştir.

⁶ PKK'nın ardılı olarak ayrıca 2004 yılında PYD'den ayrılarak kurulan Suriye Kürt Demokratik Uzlaşma Partisi (Wifaq ya da Rekeftin) adında bir parti daha kurulmuştur. Wifaq, PYD'nin liderliğini yaptıktan sonra partiden ayrılan Kemal Şahin tarafından kurulmuştur. Ancak, Kemal Şahin'in liderlik ettiği Wifaq PYD tarafından Suriye rejimiyle işbirliği yaptığı suçlamalarına maruz kalarak baskılanmıştır. Kemal Şahin 17 Şubat 2005 tarihinde PKK militanları tarafından düzenlenen bir suikast sonucu ölmüştür. Kemal Şahin suikastını düzenleyen PKK'lı teröristler daha sonra Irak'ın kuzeyinde Süleymaniye kentinde yakalanarak tutuklanmıştır. Ardından, Ağustos 2005'te Wifaq üyesi Kamuran Muhammed suikastı takip etmiştir. Wifaq üyelerinden Nedim Yusuf ise Eylül 2005'te kendisine düzenlenen suikast girişiminden kıl payı kurtulabilmiştir (Tejel, 2009: 156; Gunter, 2014: 107-108). Wifaq'a karşı uyguladığı baskı ve yıldırma faaliyetleri PYD'ye Suriye'de PKK'nın ardılı olma noktasında tek alternatif olarak kalmasını sağlamıştır. PYD böylece, PKK'nın Suriye'de bıraktığı demografik, sosyal ve siyasal olarak hazır zemin üzerinde hareket edebilmiştir.

Öte yandan, PYD'yi kuran kadro aynı zamanda bilinen PKK terör örgütü militanlarıdır. Bu durum PKK'nın 8. Kongresinde alınan kararların uygulamaya geçirildiğinin diğer bir göstergesidir. Zira yukarıda belirtildiği üzere, kurulmasına yönelik kararda PYD'nin PKK'nın örgütsel yapısı olarak görülüp gereken desteğin verilmesinin altı çizilmiştir. Bu doğrultuda PYD'yi kuran PKK'lı teröristler arasında Şilan Kobani kod adlı Meyisa Baki, Zekeriya Toros kod adlı Zekeriya İbrahim, Fuat kod adlı Hikmet Tokmak, Cemil Rodi kod adlı Nebo Ali ve Ciwan Kobani kod adlı Hacı Cuma Ali gibi isimler vardır. Bu kişilerin Suriye'ye ya da PKK'nın deyimiyle "Güneybatı Kürdistan"a PKK tarafından 1998 Adana Protokolü sonrası dönemde bu ülkedeki planların hayata geçirilmesi için gönderildiği bizzat PKK'nın yayın organı Serxwebûn'da (Kasım 2006: 20) belirtilmektedir.⁷

İlaveten, PYD'nin kuruluşunda rol alan ve yöneticilik yapan Şilan, Fuat, Zekeriya, Ciwan ve Cemil kod adlı bu şahıslar 29 Kasım 2004 tarihinde Musul'da öldürülmeleri üzerine isimleri PKK'nın silahlı kanadı Halk Savunma Güçleri (HPG)'nin sözde şehitler albümünde yer almıştır. Aynı albümde Rewşen Kobani kod adlı PKK'lı bir teröristin Şilan Kobani kod adlı Meysa Baki adlı teröriste ithafen açılan anı defterine yazdıkları Meysa Baki'nin Suriye'ye PYD'yi kurmak için PKK tarafından gönderildiğinin başka bir göstergesidir (https://www.hpg-sehit.com/sehitler_albumu/2004/89.html).⁸

---

⁷ Serxwebûn'un ilgili ifadesi şöyledir: "Bilindiği gibi 2003-04 yıllarında, Kürt özgürlük hareketinin tasfiyesi için Suriye-Türkiye rejimlerinin işbirliğiyle genel bir saldırı konsepti başlatıldı. O dönemde bir yandan Güney ve Güneybatı Kürdistan'daki örgütümüz Suriye rejimi tarafından hedeflenirken, diğer yarıyla da ihanetçi, işbirlikçi güçler devreye sokuldu. Bu saldırıları boşa çıkarmak, yeni dönem görev ve sorumluluklarını yerine getirmek, Güneybatı Kürdistan'daki demokratik mücadelemizi yeniden yapılandırmak amacıyla bir grup arkadaş görevlendirilmiştir. Örgütümüz bu görev için o güne dek aldığı sorumlulukları eksiksiz yerine getirme çabası içinde olan Şilan ve Fuat, Zekeriya, Ciwan, Cemil arkadaşları uygun görmüştü. Bu grubun yeni dönem mücadelesini başlatmak için aldığı sorumluluk anlamlı, anlamlı olduğu kadar da ağırdı. Ve örgüt bu arkadaşların bu görevi başarıyla sonuçlandıracağına dair sonsuz bir güven duyuyordu."

⁸ İlgili metin şöyledir: "Bir yönetici olarak, öyle kendini farklı görme, ayrı tutma yoktu. Yapının içinde arkadaşlarla ilgilenme, tartışma, sorunları çözmeye de perspektif sunma çabaları yoğundu. PYD süreci zorluydu buna rağmen çalışmaktan kaçmıyordu. İlişkilenecek istemeyenlerle bile kendisi gidiyor tartışıyor, ilişki kuruyordu. Sorunlara cevap olmak yöneticilikten önce benim devrimci sorumluluğumdur diyor, öyle yaklaşıyordu. Genel açıklama yapıldığında duydum. Belki duygusal bir etkilenmede vardı. Ama mücadele açısından, kadın hareketi ve özellikle Suriye çalışmaları açısından büyük yük yüklenmişti. Şimdi o yük bizim omuzlarımızda."

PYD'nin kuruluşuyla Suriye'de yeni bir döneme giren PKK, PYD marifetiyle 1998 öncesi dönemde kazandığı toplumsal tabanı elinde tutma hedefinde belirli bir ölçüde başarı sağlayabilmiştir. Ancak bu başarı PYD'nin Suriye rejiminin baskısının artması pahasına mümkün olabilmiş, zira PKK, PYD adıyla birlikte Suriye'nin Kürt kökenli nüfusunun sempatisine ancak bu nüfusun rejim tarafından yok sayılan siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik haklarını dile getirerek ve bu yönde rejime karşı faaliyetlere girişerek mazhar olabilmıştır. Bu durum PKK-Suriye rejimi arasındaki ilişkilerde önemli bir değişimi simgelemektedir. Bir önceki bölümde bahsedildiği üzere PKK, 1998 öncesi dönemde Türkiye'ye karşı Suriye rejiminin vekilliğini yürütmekte, rejime karşı faaliyetlerde bulunmamaya özen göstermekte ve elde ettiği toplumsal tabanın birikmiş siyasal ve sosyal öfkesini Türkiye'ye karşı yönlendirmekteydi. Ancak PYD'nin kuruluşuyla birlikte PKK, artık rejime karşı da söylem ve faaliyetlerde bulunmaya başlamıştır.

2000'li yıllara gelindiğinde terör örgütünün bizzat Suriye devletine karşı faaliyetlere girişmesi nedeniyle ve Türkiye'yle imzalanan 1998 Adana Protokolü gereği Suriye rejimi, PKK'ya karşı uyguladığı baskıyı artırarak devam ettirmiştir. Bunun en çarpıcı örneği olarak 12 Mart 2004 tarihinde Kamışlı'da Arap ve Kürt takımlarının yaptığı futbol müsabakasıyla başlayan ve Suriye'nin dört bir yanına yayılan toplumsal olaylar sırasında ve sonrasında yaşananlar gösterilebilir. Arap kaynaklar olayların PKK/PYD ve başka bir Suriye Kürt partisi olan Yekîti tarafından önceden planlandığını ve bu partilere mensup kişilerin kamu binalarına saldırarak Hafız Esad'ın heykellerini yıktıklarını belirtmektedirler (Danish Refugee Council, 2007: 6; Human Rights Watch, 2009: 43; Tejel, 2009: 122). Buradan hareketle, rejim PKK/PYD'yi Kamışlı olaylarındaki rolü nedeniyle sert bir biçimde cezalandırma yoluna gitmiştir. Birçok PKK/PYD mensubu rejim tarafından tutuklanmış ve işkence görmüştür. Olayların yatışmasının ardından tutuklananlar için ilan edilen genel affın PKK/PYD mensupları muaf tutularak bu teröristlerin tutuklulukları devam ettirilmiştir. Bu doğrultuda, PKK/PYD mensuplarının çoğu Suriye'de olağanüstü hal çerçevesinde kurulmuş olan Devlet Güvenlik Yüksek Mahkemesi'nde gizli bir örgüte üye olma (Suriye Ceza Kanunu 288. madde) ve Suriye topraklarını başka bir devletin topraklarına katma faaliyetlerinde bulunma (Suriye Ceza Kanunu 267. Madde) gibi suçlamalarla yargılanmıştır (Human Rights Watch, 2009: 43). Ayrıca 1998 öncesi dönemde PKK'nın serbestçe gerçekleştirmesine izin verilen Nevruz kutlamaları PYD'ye yasaklanmıştır. Bu kapsamda özellikle 2008 ve 2010 yıllarında PKK/PYD'nin gerçekleştirdiği Nevruz kutlamaları rejim tarafından kanlı biçimde dağıtılmıştır (Allsopp, 2014: 132).

Sonuç olarak PKK, Adana Protokolü ile başlayan 1998 sonrası dönemde rejimin yoğun baskısıyla karşılaşmıştır. Böylece terör örgütünün Suriye’de hareket kabiliyeti azalmıştır. Faaliyetleri yasa dışı hale gelen terör örgütü, karşılaştığı duruma farklı bir isimle yeni bir parti kurarak karşılık vermeye çalışmıştır. Bu motivasyonla PKK’nın Suriye kolu PYD kurulmuş ancak rejim baskısı devam ettiğinden terör örgütü bu ülkede faaliyetlerine yasa dışı olarak devam etmiştir. Ancak üzerindeki baskıya rağmen örgüt, 1998 öncesi dönemde elde ettiği toplumsal tabanı Suriye’deki Kürt nüfusun siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik haklarına yönelik faaliyetleri marifetiyle bir ölçüde elinde tutmayı başarabilmiştir.

3. 2011 SONRASI DÖNEM PKK-SURİYE İLİŞKİLERİNDE ORTAKLIK

2011’de patlak veren Suriye iç savaşı 1998 Adana Protokolü’nün ardından rejim tarafından baskılanan PKK/PYD için muazzam fırsatlar doğurmuştur. Bu fırsatları değerlendiren PKK, yeniden yükselişe geçerek Suriye sahasında önemli kazanımlar elde etmiştir. Hali hazırda PKK’nın Suriye kolu PYD’nin güdümünde faaliyet gösteren Suriye Demokratik Güçleri (SDF, *Syrian Democratic Forces*) adlı koalisyon Fırat nehrinin doğusunda kalan tüm alanı ve buna ek olarak nehrin batısında kalan Tel Rıfat, Menbiç ve Tabka şehirlerini elinde tutmaktadır. Suriye’nin su ve enerji deposu olan Tışrin ve Tabka barajlarının Menbiç ve Tabka şehirleri içerisinde bulunması ve aynı zamanda ülkenin en zengin petrol kuyularına sahip bölge olan Deir ez Zor’un doğusunun PKK/PYD denetiminde olması terör örgütünün elinde tuttuğu toprakların önemini açıkça ortaya koymaktadır. Bu alanlarda idari hâkimiyetini kuran PKK/PYD, açtığı okullar vasıtasıyla geniş çaplı ideolojik endoktrinasyon faaliyetleri yürütme ve zorla militan eğitimi verme uygulamasıyla militan sayısını artırmaktadır (Sarı ve Tınas, 2018: 19-23). Bununla birlikte PKK/PYD, hâkimiyeti altında bulunan bölgelerden ekonomik gelir elde etmekte ve elde ettiği jeostratejik pozisyon sayesinde başta ABD olmak üzere birçok dış güçten para ve silah desteği almaktadır.

PKK/PYD’nin Suriye’de önünün bu denli açılmasında Suriye rejiminin iç savaşın başlangıç safhasındaki politikalarının etkili olduğunu söylemek mümkündür.⁹ Bu doğrultuda rejim, PKK/PYD’yle ittifak ilişkileri içerisine girerek

---

⁹ Rejim PKK/PYD’nin önünü açmanın yanında Suriye’deki Kürt kökenli nüfusa yönelik politikalar da geliştirmiştir. Bu noktada rejim, gösterilerin Suriye’nin kuzey bölgelerine sıçramasını önlemek amacıyla öncelikle Kürt kökenli nüfusun on yıllardan beridir var olan siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik taleplerini karşılama yoluna gitmiştir. Bunun ilk adımı 26 Mart tarihinde çıkarılan 43 numaralı kararname olmuştur. Kararnameyle Kürt kökenli nüfusun sınır hattındaki arazilerini el değiştiren rejimin izni ve onayını alma zorunluluğunun kaldırılması olmuştur. (KurdWatch,

kendisine karşı silahlı muhalefetin etkisinin Suriye'nin kuzey bölgelerine sirayet etmesini engelleme arayışı içerisinde girmiştir. Savelsberg (2014: 98) ve Savelsberg ve Tejel (2014: 208-209)'in aktardığına göre bu ittifak, Suriye rejimi, PKK/PYD ve İran arasında dönemin Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani¹⁰ aracılığıyla yapılan bir anlaşma vasıtasıyla mümkün olabilmıştır.¹¹ Eylül 2011'de yapıldığı öne sürülen bu anlaşmaya göre PKK'nın bölgesel terör ağı yapılanmasının İran kolu "Kürdistan Özgür Yaşam Partisi (PJAK)" silahlı faaliyetlerini durduracaktır. Bunu takiben, Türkiye ve Irak'tan gelen PKK'lı teröristler İran menşeli silahlarıyla rejimin bilgisi dâhilinde PYD adı altında Suriye'ye giriş yapacaktır. Bunun karşılığında PKK/PYD, Suriye'de Kürt kökenli nüfusun yoğun yaşadığı bölgelere rejim karşıtı silahlı grupların girişini ve bu bölgelerde rejim karşıtı gösterileri engelleyecektir.

Rejim, PKK/PYD ve İran arasında bahsedilen bu anlaşmanın beraberinde kısa ve orta vadede her üç taraf için kazançlar getirdiğini gözlemlemek mümkündür. Suriye rejimi Kürt kökenli nüfusun yoğun olarak yaşadığı bölgeleri PKK/PYD'ye bırakarak hem bu bölgelere silahlı muhalefetin sirayet etmesini engelleyebilmiş hem de bu bölgelerin güvenliği için ayırması gerek insan ve malzeme kaynağını ülkenin diğer bölgelerine sevk edebilmiştir. Bununla birlikte, rejim Suriye'nin kuzey bölgelerini PKK/PYD'ye bırakarak iç savaşta silahlı muhalefeti destekleyen Türkiye'ye karşı da bir hamle yapmıştır. Böylece rejim, Türkiye'nin dikkatini kendi üzerinden çekip sınır boyuna yerleşen PKK/PYD unsurlarına yönelmeyi amaçlamıştır (International Crisis Group, 2013: 8, 12-13; Savelsberg ve Tejel: 2014: 209). Anlaşma İran açısından ise Suriye rejiminin iktidarda kalması bakımından önemli olmuştur. Zira Suriye rejimi 1980-1988 İran-Irak savaşından bu yana İran İslam Cumhuriyeti'nin Orta Doğu'daki en yakın müttefikidir. Rejimin devrilmesi ve Suriye'de Sünni Arap bir iktidarın başa geçmesi İran'ın bölgesel

---

2011a). Bunu takiben Haseke vilayetinde Nisan 2011'de neredeyse elli yıllık bir süredir ajanib statüsünde vatansız olarak varlıklarını sürdüren Kürt kökenli nüfusa vatandaşlık verilmesi olmuştur (Haaretz, 2011, BBC, 2011; KurdWatch, 2011b). Bununla 300.000 civarında vatansız Kürt kökenli kişinin Suriye vatandaşlığına geçirilerek rejime karşı öfkelerinin dindirilmesi amaçlanmıştır (International Crisis Group, 2013: 8).

¹⁰ Talabani'nin Suriye rejimi ile geçmişten gelen özel bir ilişkisi vardır. 1975 yılında Bağdat hükümeti Irak'taki Kürt isyanını bastırıldığında Talabani, Şam'a sığınmış ve uzun yıllar burada kalmıştır. Bu ilişki Talabani'nin ağzından şöyle dile getirilmektedir: "Suriye ve Suriyeli kardeşlerimle özel bir ilişkim vardır. Birçok kez söylediğim gibi saygıdeğer Esad ailesine ulusal, kişisel ve etik açıdan borçluyum" (Wilgenburg, 2013). Bunun yanında Talabani'nin Irak'ta Barzani liderliğindeki Kürdistan Demokrat Partisi (KDP)'ne karşı İran ve PKK ile de yakın ilişkileri mevcuttur.

¹¹ Savelsberg (2014) ve Savelsberg ve Tejel (2014), Suriye rejimi, PKK ve İran arasındaki anlaşmanın varlığını KYB'nin Berlin'de ikamet eden bir temsilciyle Aralık 2012'de yaptıkları görüşmeye dayandırmaktadır.

planlarıyla çelişmektedir. Böyle bir senaryo dâhilinde İran Lübnan'daki vekili Hizbullah'la olan direkt temasını kaybetmiş olacaktır. PKK/PYD penceresinden bakıldığında anlaşılan terör örgütüne Fırat nehrinin doğusunda kendi denetiminde bir alan bırakarak bölgesel terör ağı yapılanması içinde daha önce hiç sahip olmadığı bir fırsatı doğurmuştur.

Rejim-PKK/PYD arasındaki anlaşmanın emaresi olarak, 2010 yılında ömür boyu hapis cezasına çarptırıldıktan sonra Irak'ın kuzeyindeki PKK karargâhı Kandil dağlarına kaçan PYD eş başkanı Salih Müslim Suriye dönmüştür (International Crisis Group, 2013: 2; T.C. İçişleri Bakanlığı, 2017: 12). Ardından Ekim 2011'de Suriye hapishanelerinde bulunan PYD'li tutuklular serbest bırakılmıştır (International Crisis Group, 2013: 8). Bunun yanı sıra, sayıları 1000-2000 kadar olan PKK'lı teröristin Suriye'ye geçmesine izin verilerek PYD'nin silahlı kanadı Halk Savunma Birlikleri (YPG)'nin temeli atılmıştır (International Crisis Group, 2013: 2, 8; Allsopp, 2014: 208). Böylece PKK terör örgütü militanları 1998 Adana Protokolü'nün ardından ilk defa Suriye topraklarında yeniden serbestçe faaliyet gösterme imkânı bulmuştur.

Temmuz 2012'de silahlı muhalefetin Şam'a saldırı düzenleyerek rejimin üst düzey yetkililerini öldürmesiyle (The Telegraph, 18.07.2012) PKK/PYD'nin ülkedeki varlığı yeni bir aşamaya geçmiştir. Muhalefetin saldırısının ardından rejim güçleri Suriye'nin kuzey bölgelerinden çekilmiştir. Kuzeyde oluşan güç boşluğunu sahip olduğu silahlı güçle derhal dolduran PKK/PYD, rejimin çekildiği şehirleri çatışmaya girmeden ele geçirmiştir. Başka bir deyişle Suriye rejimi bu şehirleri PKK/PYD'ye bırakmıştır. Bu tarihten itibaren PKK/PYD, Ayn el Arap ve Afrin'i tamamen kendi kontrolüne alarak Suriye iç savaşında önemli bir kazanım elde etmiştir (International Crisis Group, 2014: 1, 8-9; Barfi, 2016: 5). Böylece PKK/PYD'nin önüne Suriye sahasında kendi yönetimi altında bir toprak parçası ve nüfus sahibi olma fırsatı doğmuştur.

PKK/PYD daha sonra kontrolü altına aldığı bölgeleri Afrin¹², Cezire, Kobani olarak kantonlara ayırmıştır. Bu kantonlarda Öcalan'ın devletsiz demokrasi anlayışıyla gerçek bir demokratik toplum kurulması olarak tabir edilen “demokratik konfederalizm” fikri pratiğe geçirilerek sözde demokratik öz yönetimler ilan edilmiştir. Devletsiz demokrasi anlayışından yola çıkılarak oluşturulduğu iddia edilen bu kantonlar “Demokratik Toplum Hareketi (TEV

---

¹² Afrin kantonu Türk Silahlı Kuvvetleri ve Özgür Suriye Ordusu tarafından teröre karşı düzenlenen Zeytin Dalı Operasyonu ile 2018 yılında özgürleştirilmiştir (Türk Silahlı Kuvvetleri, 2018).

DEM)” adında bir yapı tarafından bir nevi anayasa işlevi gören toplumsal sözleşmeye göre yönetilmektedir. Esasında TEV DEM’in sözde demokratik ve çoğulcu bir yapı olduğunu söylemek mümkündür. Zira TEV DEM, PKK/PYD’nin ana omurgasını oluşturduğu ve yanında onun güdümünde toplumsal tabanı olmayan küçük Kürt grupların yer aldığı bir yapıdır. Nitekim TEV DEM yapısı altında kantonlardan sorumlu yerel yöneticilerin tamamen PKK/PYD tarafından atandığı bildirilmektedir. Aynı doğrultuda Kamışlı’da yerel kaynaklara dayandırılan bilgilere göre yerel yönetim üyeleri ve başkanlarının PKK/PYD tarafından belirlendiği ve bu kişilerin PYD’nin yerleşim yerlerinde polis vazifesi gören “Asayiş” adlı yapılanmaya rapor verdiği öne sürülmektedir (International Crisis Group, 2014: 13).

Diğer taraftan, PKK/PYD sözde demokratik ve çoğulcu yönetimi altındaki bölgelerde kendisine alternatif oluşturabilecek diğer Kürt parti ve grupları baskı altına alarak yok etme politikası izlediğine dair raporlar mevcuttur. Nitekim PKK/PYD dışındaki Kürt parti ve grupların düzenlediği gösterilerin taş ve sopalarla saldırıya uğraması, göstericilerin üzerine ateş açılması ve bunun dışında bu parti ve gruplara mensup kişilerin kaçırılmaları, tutuklanmaları, işkenceye maruz kalmaları ve suikasta uğramaları birçok uluslararası bağımsız insan hakları kuruluşu tarafından PKK/PYD’nin gerçekleştirdiği insan hakları ihlalleri olarak rapor edilmiştir (KurdWatch, 2013a; KurdWatch, 2013b; KurdWatch, 2013c; KurdWatch, 2013d; KurdWatch, 2013e; KurdWatch, 2013f; KurdWatch, 2013g; KurdWatch, 2013h; KurdWatch, 2014a; Human Rights Watch, 2014b). Sonuç olarak, PKK/PYD kendisine muhalif kesimlere uyguladığı zulme varan baskı nedeniyle Kürt kökenli nüfusun yoğun yaşadığı bölgelerde “Kürtlerin Şebbihası”¹³ olarak adlandırılmaya başlamıştır.

Bunlarla birlikte, PKK/PYD’nin daha da ileri giderek etnik temizlik ve zorla yer değiştirme gibi insanlığa karşı suçlar da işlediği rapor edilmektedir. Bunun en bilinen örneği, Tel Hamis kırsalında Arap kökenli nüfusun yaşadığı Hüseyiniye köyünün yıkılarak köy sakinlerinin bölgeden çıkarılması olmuştur (Amnesty International, 2015). Terör örgütünün buna benzer çok sayıda etnik temizlik ve zorla yer değiştirme vakası Haseke, Tel Abyad, Rasulayn, Tel Tamr ve Rakka’daki

---

¹³ Şebbiha köken itibarıyla Arapça ‘hortlak’ ya da ‘hayalet’ anlamına gelmektedir. Suriye özelinde ise rejime bağlı ancak gayri resmi bir milis grubudur. Şebbihalar 1980’lerden beri rejime karşı muhalefeti acımasız biçimde basturmalarıyla ünlenmiş ve halka korku salmıştır (Chabkoun, 2014).

Arap ve Türkmen köylerinde sıklıkla yaşanmıştır ve yaşanmaya devam etmektedir (bkz. The Syrian Network for Human Rights, 2015; The Syrian Network for Human Rights, 2017).

Öte yandan, International Crisis Group (2014: 7-9) raporuna göre Suriye iç savaşında PKK-rejim ortaklığının gerek Kürt gerekse de Arap muhaliflere karşı nasıl kullanıldığını göstermektedir. PKK'lı teröristlerin Suriye'ye yerleşmesiyle birlikte PYD askerî bakımdan Suriye'nin kuzeyinde muktedir bir hale gelerek rejime karşı gösterileri rejimle anlaşması gereği engellemiş, hatta kanlı biçimde bastırmıştır. Bununla birlikte PKK/PYD silahlı muhalif unsurların Suriye'nin kuzeyinde Kürt kökenli nüfusun yoğun yaşadığı bölgelere girişini engellemiştir ve hali hazırda silahlı muhalefetin elindeki bölgeleri ele geçirmiştir. PKK/PYD'nin silahlı muhalif unsurlarını bertaraf etmesi PKK'lı teröristlerin Suriye'ye gelmesinin yanında rejimin sağladığı silah ve lojistik desteği ile mümkün olabilmiştir. Örneğin, Rasulayn silahlı muhaliflerce kuşatıldığında rejim tarafından YPG'ye 12 adet doçka ağır makineli tüfeği ve tank verildiği rapor edilmiştir. Buna ek olarak, rejim PKK/PYD'ye ortak idare ettikleri Kamışlı havaalanı vasıtasıyla düzenli olarak ağır silah, para ve dizel yakıt göndermeye devam etmiştir.

PKK/PYD Suriye'nin kuzeyinde şehirleri yönetimine almasının yanında Kamışlı ve Haseke'de rejimle birlikte ortak yönetim oluşturmuştur. Rejim bu iki şehirde genel kontrolü PKK/PYD'de devretse de buralarda sınırlı miktarda güvenlik gücü bırakmış ve kamu kuruluşlarında çalışan personelin maaşlarını ödeyerek kamu hizmetleri sağlamaya devam etmiştir (International Crisis Group, 2014: 9-10). Bu durum PKK-rejim ilişkilerinde yeni bir döneme girildiğini göstermektedir. Nitekim 1998'e kadar rejimle vekâlet ilişkisi içerisinde ve 1998 sonrası baskı altında çatışmacı bir şekilde Suriye'de varlığını sürdüren PKK, iç savaş sürecinde ülkede idaresi altında toprak parçası ve belirli bir nüfusa sahip olarak adeta rejimin ortağı konumuna gelmiştir. Bu noktada PKK, artık 1998 öncesinde olduğu gibi rejimin çizdiği sınırlar içerisinde ve belirlediği amaçlara yönelik hareket eden bir aktör olarak değil Suriye'de adeta kendi denetim alanı olan ve bu alan içerisinde serbestçe hareket ederek rejimle müzakere edebilen bir aktör konumuna gelmiştir. Bu PKK-rejim ilişkisi içerisinde vekillikten çatışmaya, çatışmadan ortaklığa giden sürecin hâli hazırdaki son halkasını simgelemektedir.

Sonuç olarak, iç savaşın seyrinde PKK/PYD rejimle ortaklık ilişkisi sayesinde Suriye'de önemli kazanımlar elde ederek ülkenin kuzey bölgelerinde geniş alanlar elde etmiştir. Böylece kendisine ait kanton yapılanması oluşturan terör örgütü

denetimi altında bulunan bölgelerde vergi toplayan, zorla askere alma işlemleri uygulayan, maaş ödeyen ve bunun gibi devlet yetkileri kullanan bir yapıya dönüşmüştür. Bu haliyle terör örgütü, rejimle ilişkisinde vekillikten çatışmaya, çatışmadan da ortaklığa geçiş yapmıştır. Nitekim PKK artık rejimde direktif alarak ülkede varlığını sürdüren ya da rejim baskısı altında hayatta kalmaya çalışan aktör değil rejimle müzakere ederek anlaşma yapan, rejimden bağımsız hareket eden ve ülkede de facto yetki alanına sahip bir aktör haline gelmiştir.

SONUÇ: REJİM İLE İLİŞKİLERİN GELECEĞİ

Suriye’de de facto denetimi altında bir toprak parçası elde eden PKK/PYD’nin bu ülkedeki serüveni 13 Eylül 2014 tarihinden itibaren yeni bir safhaya girmiştir. Belirtilen tarihte Irak ve Şam İslam Devleti (DEAŞ), PKK/PYD’nin kontrolündeki Ayn el Arap’a saldırıya başlamış ve Aralık ayına doğru yaklaşık 350 civarında köy DEAŞ’ın eline geçerek ve sayıları 300.000’i bulan Kürt kökenli Ayn el Arap sakini mülteci konumuna düşmüştür. Böyle bir ortamda Türkiye mültecileri kabul etmiş ve yaralıların ülkesi içerisinde tedavi edilmesine müsaade etmiştir. Ayn el Arap şehir merkezinin DEAŞ’ın eline düşme tehlikesi baş gösterdiğinde Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) ve Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi peşmergeleri karadan harekete geçmiştir Bununla birlikte ABD önderliğindeki uluslararası koalisyon havadan DEAŞ’a karşı müdahalede bulunmuştur. Bunun sonucunda DEAŞ Ayn el Arap’ta tutunamamış ve geri çekilmiştir.

Ancak özellikle ABD’nin PKK/PYD’ye yönelik diplomatik, lojistik ve askerî desteği DEAŞ tehlikesi geçmesine rağmen devam etmiş ve etmektedir. ABD’nin sağladığı lojistik ve askerî destek ile PKK/PYD DEAŞ’ı Ayn el Arap’tan çıkartmanın yanında Abbülaziz dağları ve çevresini, Tel Abyad’ı ve stratejik açıdan önemli olan Tışrin Barajı’nı ele geçirmiştir. Ardından Menbiç, Tabka, Deir ez Zor kırsalı ve Fırat nehrinin doğusunda kalan bütün bölge, şehir ve kasabalar terör örgütünün kontrolüne geçmiştir. PKK/PYD bu bölgeleri ele geçirmesinin ardından rejimle ilişkisini asgariye indirerek ABD’yle ortaklık yoluna gitmiştir. Bunun karşılığında terör örgütü ABD’den yüz milyonlarca dolar para yardımı ve bunun yanında önemli miktarda malzeme desteği almıştır ve almaya devam etmektedir.

Buradan hareketle, PKK/PYD iç savaşta artık rejimden ziyade ABD’nin ortağı pozisyonuna geçiş yapmıştır. Bu rejim açısından riskli bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Zira PKK/PYD hâli hazırda ülkenin su ve enerji deposu olan Tışrin ve Tabka barajlarını, en verimli tarım arazilerini ve en zengin petrol kuyularını

kontrol etmektedir. Bu alanlar rejim açısından Suriye devletinin ekonomi güvenliği ve bekası açısından elzem arazilerdir. Zira rejim Suriye’de egemen devlet aktörü olarak kalmak arzusunda ise devlet mekanizmasını besleyecek tarım arazilerine, su kaynaklarına ve petrol alanlarına ihtiyaç duyacaktır. Ancak ABD desteği arkasında olan PKK/PYD’nin bu arazileri rejime kolayca bırakmayacağı aşıkardır. PKK/PYD’nin bu hususta tavizkâr davranması arkasındaki ABD güvencesinin mevcudiyetine bağlı durumdadır. Bu sebeple Suriye sahasında ABD varlığı devam ettiği sürece, PKK-rejim arasındaki ilişki seyrinin ortaklıktan yeniden çatışmaya evrilmesi güçlü bir olasılık olarak görünmektedir.

KAYNAKÇA

- Afrin: Azadî member shot and killed following torture. (2013a). *KurdWatch*, Erişim tarihi: 15.09.2018, <http://www.kurdwatch.org/index.php?aid=2942&z=en&cure=109>.
- Afrin: YPG kidnaps leading Azadî member. (2013b). *KurdWatch*, Erişim Tarihi: 15.09.2018, <http://www.kurdwatch.org/index.php?aid=2938&z=en&cure=1009>.
- Allsopp, H. (2014). *The Kurds of Syria: Political Parties and Identity in the Middle East*, Londra ve New York: I. B. Tauris.
- Al-Qamishli: PYD attacks civic institutions and el-Partî offices. (2013c). *KurdWatch*, Erişim tarihi: 15.09.2018, <http://kurdwatch.org/index.php?aid=2875&z=en&cure=1009>.
- Al-Qamishli: PYD is accused of brutal torture. (2013d). *KurdWatch*, Erişim tarihi: 15.09.2018, <http://www.kurdwatch.org/index.php?aid=2992&z=en&cure=109>.
- Amudah: Hunger strike against PYD attacks. (2013e). *KurdWatch*, Erişim tarihi: 15.09.2018, <http://kurdwatch.org/index.php?aid=2866&z=en&cure=1009>.
- Amudah: PYD kidnaps activist. (2014a). *KurdWatch*, Erişim tarihi: 15.09.2018, <http://www.kurdwatch.com/?aid=3019&z=en&>.
- Amudah: Sitation escalates following YPG attack on demonstration. (2013f). *KurdWatch*, Erişim tarihi: 15.09.2018, <http://kurdwatch.org/index.php?aid=2873&z=en&cure=1009>.
- Amudah: YPG kidnaps activists. (2013g). *KurdWatch*, Erişim tarihi: 15.09.2018, <http://www.kurdwatch.org/?aid=2859&z=en>.
- Assad's brother-in-law and top Syrian officials killed in Damascus suicide bomb. (2012). *The Telegraph*, Erişim Tarihi: 23.03.2019, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/9408321/Assads-brother-in-law-and-top-Syrian-officials-killed-in-Damascus-suicide-bomb.html>.
- Ayn al-Arab: Activist arrested by PYD. (2013h). *KurdWatch*, Erişim Tarihi: 15.09.2018, <http://www.kurdwatch.org/index.php?aid=2979&z=en&cure=109>.

- Barfi, B. (2016). Ascent of the PYD and the SDF. *The Washington Institute for Near East Policy Research Notes* 32, 1-22.
- Birand, M. A. (1992). *Apo ve PKK*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Bullock, J. ve Darwish, A. (1993). *Water Wars*. London: Rowland.
- Chabkoun, M. (2014). Pro-Regime Militias in Syria: SAA Unit or Ad-Hoc Apparatus?. *Aljazeera Center For Studies Report*, Erişim tarihi: 22.03.2019, [http://studies.aljazeera.net/mritems/Documents/2014/8/4/20148472120878734 Syria's%20Pro-Regime%20Militias%20Legitimate%20Army%20Unit%20or%20Ad-Hoc%20Apparatus.pdf](http://studies.aljazeera.net/mritems/Documents/2014/8/4/20148472120878734%20Syria%20Pro-Regime%20Militias%20Legitimate%20Army%20Unit%20or%20Ad-Hoc%20Apparatus.pdf).
- Criss, N. B. (1995). The Nature of PKK Terrorism in Turkey. *Studies in Conflict and Terrorism*, 18, 17-37.
- Damascus: Decree 43 makes it easier to transfer land in border regions. (2011a). *KurdWatch*, Erişim tarihi: 13.09.2018, <http://www.kurdwatch.org/?aid=1475&z=en>.
- Damascus: Registered stateless Kurds to be naturalized. (2011b). *KurdWatch*, Erişim tarihi: 06.09.2018, <http://www.kurdwatch.org/?aid=1401&z=en>.
- Flight of Icarus? The PYD's Precarious Rise in Syria*. (2014). International Crisis Group, Middle East Report No 151, Erişim tarihi: 05.08.2018, <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/flight-of-icarus-the-pyd-s-precarious-rise-in-syria.pdf>.
- Gunter, M. M. (2014). *Out of Nowhere: The Kurds of Syria in Peace and War*. Londra: Hurst & Company.
- Group Denial: Repression of Kurdish Political and Cultural Rights in Syria*. (2009). Human Rights Watch, Erişim tarihi: 09.09.2018, https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/syria1109webwcover_0.pdf.
- Hinnebusch, R. (2002). The Foreign Policy of Syria. R. Hinnebusch ve A. Ehteshami (Ed.), *The Foreign Policies of Middle East States*, Boulder: Westview Press.
- HPG Online*, Erişim tarihi: 03.09.2018, https://www.hpg-sehit.com/sehitler_albumu/2004/89.html

- Kıvrıkoğlu Sert. (1998). *Hürriyet*, Erişim tarihi 23.03.2009, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/kivrikoglu-sert-39042708>.
- Loveman, C. (2002). Assessing the Phenomenon of Proxy Intervention. *Conflict, Security and Development*, 2(3), 29-48.
- Marcus, A. (2007). *Blood and Belief*. New York ve Londra: New York University Press.
- McDowall, D. (1998). *The Kurds of Syria*. Londra: Kurdish Human Rights Project.
- McDowall, D. (2007). *A Modern History of the Kurds*. Londra ve New York: I. B. Tauris.
- Montgomery, H. (2007). *Suriye Kürtleri: İnkâr Edilen Halk*. çev. Ümit Aydoğmuş. İstanbul: Avesta.
- No Alternative to Return Home: Violations Committed by Kurdish-Self-Management Forces in Al Hassaka Governorate*. (2015). The Syrian Network for Human Rights, Erişim tarihi: 03.09.2018, http://sn4hr.org/wp-content/pdf/english/Violations_of_Kurdish_forces_in_Hasaka_en.pdf.
- Olson R. (1997). Turkey-Syria Relations Since the Gulf War: Kurds and Water. *Middle East Policy*. 5(2), 168-193.
- Orton, K. (2017). *The Forgotten Foreign Fighters: The PKK in Syria*. Londra: The Henry Jackson Society.
- Özcan, A. K. (2006). *Turkey's Kurds: A Theoretical Analysis of the PKK and Abdullah Öcalan*. Oxon: Routledge.
- Özcan, N. A. (2000). *PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi*. Ankara: ASAM Yayınları.
- Philips, D. L. (2015). *The Kurdish Spring: A New Map of the Middle East*. Oxon: Routledge.
- Pipes, D. (1994) Hafız al-Asad Should Be Careful. *Turkish Times*, Erişim tarihi: 29.08.2018, <http://www.danielpipes.org/262/hafiz-al-asad-should-be-careful>.
- PKK/KCK Terör Örgütünün Suriye Kolu: PYD-YPG*. (2017). T.C. İçişleri Bakanlığı, Erişim tarihi: 21.03.2019, https://www.aa.com.tr/uploads/TempUserFiles/haber%2F2017%2F05%2FPPKK_KCK_Terrorist_Organisation_s_Extensi.pdf.

PYD Tüzüğü.

- Sarı, B. Ve Tinas, M. (2018). *İnsanlığa ve Demokrasiye Terör Tehdidi: PKK Örneği*. Polis Akademisi, Rapor No 16, Erişim tarihi: 22.03.2019, https://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/PKK_Ornegi_Raporu_TR.pdf
- Savelsberg, E. (2014). The Syrian-Kurdish Movements: Obstacles Rather than Driving Forces for Democratization. D. Romano ve M. Gürses. (Ed.), *Conflict, Democratization, and the Kurds in the Middle East: Turkey, Iran, Iraq, and Syria*. New York: Palgrave Macmillan.
- Savelsberg, Eva ve Tejel, J. (2013) The Syrian Kurds in “Transition to Somewhere. M. M. A. Ahmed ve M. Gunter. (Ed.), *The Kurdish Spring: Geopolitical Changes and the Kurds*. Kaliforniya: Mazda Publishers.
- Serxwebûn* (Mayıs 2002).
- Serxwebûn* (Kasım 2006).
- Suriye Ceza Kanunu.
- Syria’s Assad grants nationality to Hasaka Kurds. (2011). *BBC*, Erişim tarihi: 06.09.2018, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-12995174>.
- Syria’s Assad Provides Citizenship to Kurds Amid Persisting Protests. (2011). *Haaretz*, Erişim tarihi: 06.09.2018, <https://www.haaretz.com/1.5148543>.
- Syria’s Kurds: A Struggle Within a Struggle*. (2013). International Crisis Group, Middle East Report No 136, Erişim tarihi: 04.08.2018, <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/syrias-kurds-a-struggle-within-a-struggle.pdf>.
- Syria: Kurds, Honour-Killings and Illegal Departure: Report from a Fact Finding Mission to Damascus*. (2007). Danish Refugee Council, Erişim tarihi: 13.08.2018, https://www.ecoi.net/en/file/local/1014680/1064_1176888293_rapportsyria2007.pdf.
- Tejel, J. (2009). *Syria’s Kurds: History, Politics and Society*. Oxon: Routledge.
- Under Kurdish Rule: Abuses in PYD-run Enclaves of Syria*. (2014). Human Rights Watch, Erişim tarihi: 09.09.2018, https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/syria0614_kurds_ForUpload.pdf.
- Van Bruinessen, M. (1988). Between Guerrilla War and Political Murder: the PKK. *MERIP*, 153, 40-46.

Vanly, I. C. (1992). The Kurds in Syria and Lebanon. P. G. Kreyenbroek. (Ed.), *The Kurds: A Contemporary Overview*. Londra ve New York: Routledge.

We Had Nowhere Else to Go: Forced Displacement and Demolitions in Northern Syria. (2015). Amnesty International, Erişim tarihi: 22.08.2018, <https://www.amnesty.org/download/Documents/MDE2425032015ENGLISH.PDF>.

White, P. (2000). *Primitive Rebels or Revolutionary Modernisers? The Kurdish National Movement in Turkey*. Londra: Zed Books.

Wilgenburg, W. V. (2013). The Kurdish PUK's Syria Policy. *Carnegie Middle East Center*, Erişim tarihi: 19.08.2018, <http://carnegie-mec.org/diwan/53884>.

Zeytin Dalı Harekâtı. (2018). *Türk Silahlı Kuvvetleri*, Erişim tarihi: 23.03.2019, <https://www.tsk.tr/Home/Detay/596>.

Zisser, E. (2014). The Kurds in Syria: Caught between the Struggle for Civil Equality and the Search for National Identity. O. Bengio. (Ed.), *Kurdish Awakening: Nation Building in a Fragmented Homeland*. Austin: University of Texas Press.

4,000 Residents from al Salhabiya al Sharqiya Village in Western Suburbs of Raqqa have been Forcibly Displaced: Syrian Democratic Forces Bar Residents from Going Back Home. (2017). The Syrian Network for Human Rights, Erişim tarihi: 10.08.2018, http://sn4hr.org/wp-content/pdf/english/4000_Residents_from_alSalhabiya_Village_Forcibly_Displaced_en.pdf.